

سرشناسه: هاشمی، سید مهدی، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور: ذکر مبارک: مصحف آموزشی تفسیر و مفاهیم قرآن کریم / تحقیق و
پژوهش سید مهدی هاشمی، حسین صدیقی؛ ترجمه حسین انصاریان؛ تهیه و تنظیم
مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین.
مشخصات نشر: قم: آیه نور، ۱۳۹۵ -
مشخصات ظاهری: ج: ۶، جدول: ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۶۹۵-۶-۴
وضعیت فهرست نویسی: فاپا
مندرجات: ج. ۶. سوره‌های احقاف تا ناس
موضوع: تفاسیر شیعه -- قرن ۱۴
موضوع: قرآن. برگزیده‌ها -- ترجمه‌ها
شناسه افزوده: صدیقی، حسین، ۱۳۶۳ -
شناسه افزوده: انصاریان، حسین، مترجم
رده بندی کنگره: ۲۳۸۳۱۳۹۴ / BP۹۸
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۷۹
شماره کتابشناسی ملی: ۴۰۴۹۸۸۸

مرکز نشر آیه نور

ذکر مبارک (۶)

مصحف آموزشی تفسیر و مفاهیم قرآن کریم - جلد ششم

(سوره‌های احقاف تا ناس)

ترجمه: استاد حسین انصاریان

تهیه و تنظیم: مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین

تحقیق و پژوهش: سید مهدی هاشمی، حسین صدیقی

طرح جلد و صفحه آرایی: سید قاسم سیدیان

نوبت چاپ: سوم / ۱۳۹۷

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

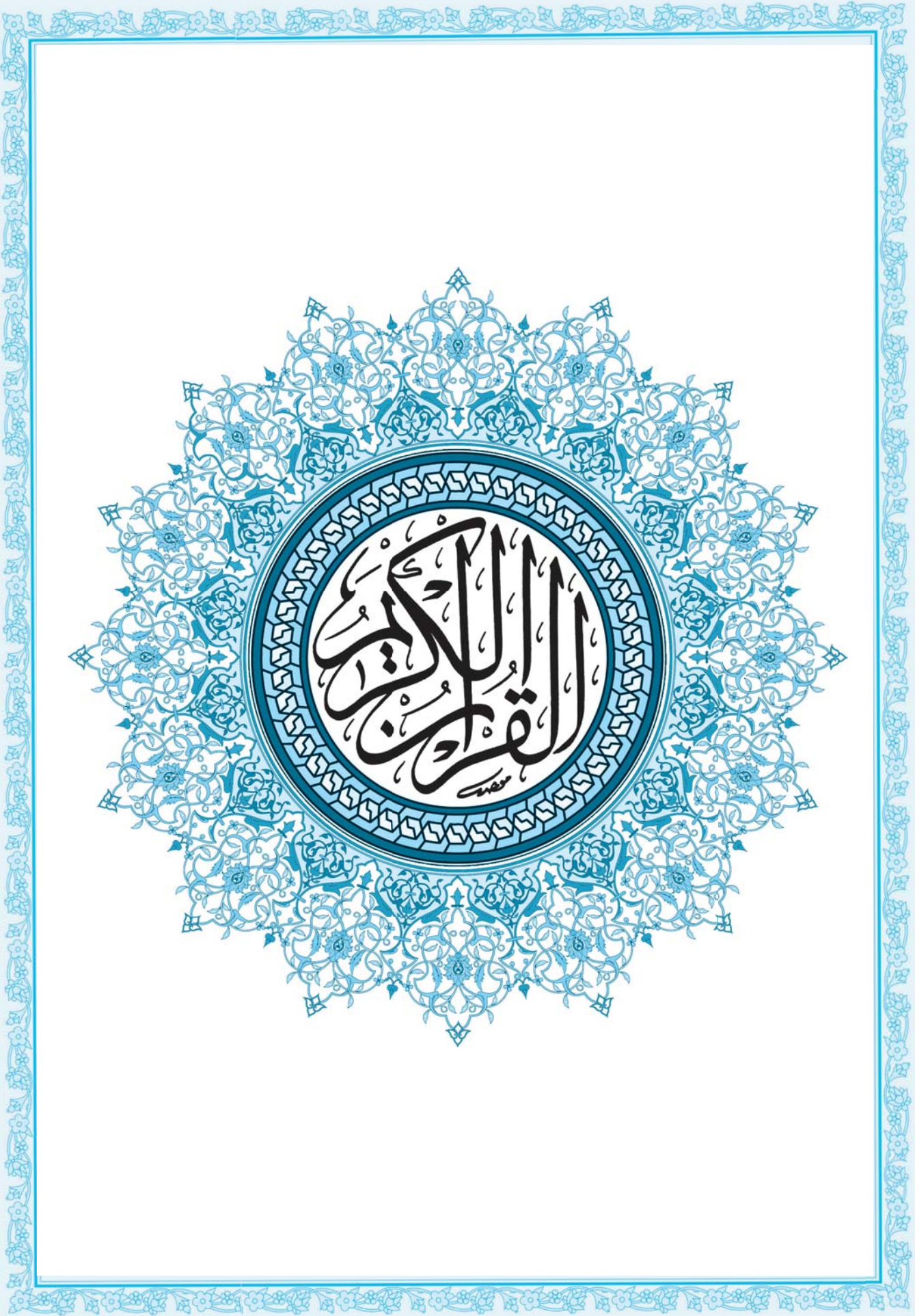
قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

ناشر: مرکز نشر آیه نور

قم، خیابان شهدا (صفاییه)، کوچه ۲۴، نبش فرعی سوم - ساختمان نورالثقلین

تلفن تماس: ۰۲۵-۳۷۸۳۹۴۷۴

پایگاه اینترنتی: www.shop.salamquran.ir - www.salamquran.ir

الدُّعَاءُ
عِنْدَ تِلْكَ الْقُرْآنِ

عَنِ الْإِمَامِ حَسْبِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّ هَذَا كِتَابُكَ الْمُنَزَّلُ مِنْ عِنْدِكَ عَلَى رَسُولِكَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ
وَكَلَامِكَ النَّاطِقُ عَلَى لِسَانِ بَنِيكَ جَعَلْتَهُ هَادِيًا وَمِنْكَ إِلَى خَلْقِكَ وَجَدًا مُتَّصِلًا فِيمَا
بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِكَ، اللَّهُمَّ إِنِّي نَشَرْتُ عَمْدَكَ وَكِتَابَكَ، اللَّهُمَّ فَاجْعَلْ نَظْرِي فِيهِ
عِبَادَةً وَقِرَاءَةً فِيهِ فِكْرًا وَفِكْرِي فِيهِ عِتِبَارًا وَاجْعَلْنِي مِمَّنْ أَعْطَى بَيَانَ
مَوَاعِظِكَ فِيهِ وَاجْتَنَبَ مَعَاصِيكَ وَلَا تَطْبَعْ عِنْدَ قِرَاءَتِي عَلَى سَمْعِي وَلَا تَحْبَسْ عَلَيَّ
بَصْرِي غِشَاوَةً وَلَا تَحْبَلْ قِرَاءَتِي تِسْرَةً لَا تُدَبِّرُ فِيهَا بَلِ اجْعَلْنِي أَتَدَبِّرُ آيَاتِهِ
وَأَحْكَامَهُ آخِذًا بِشَرَائِعِ دِينِكَ وَلَا تَحْبَلْ نَظْرِي فِيهِ غَفْلَةً وَلَا تِسْرَةً تِي هَدْرًا
بِحَسْبِ

باور همه‌ی ما این است که قرآن، مقدس‌ترین و ارزش‌مندترین گفتار است که حقایق نهفته در فطرت بشر را بیدار ساخته و خیر و برکت آن، پیوسته و لایزال، در تمام اعصار و قرون جاری است.

یکی از موانعی که بر سر راه انس مشتاقان معارف قرآنی با این کتاب عزیز وجود دارد، عدم درک معانی و محتوای عمیق قرآن کریم است. این مشکل، اسباب و عوامل مختلفی دارد که یکی از آن اسباب، نبود متن روان و خلاصه و در عین حال، متقن و جامع برای ترجمه و تفسیر قرآن کریم می‌باشد. بسیاری از مردم، علاقه دارند تا مطالعه روزانه قرآن کریم را با ترجمه و تفسیر خلاصه و جامع و در عین حال، روان و قابل فهم، آمیخته سازند تا بهره بیشتری از اقیانوس بیکران معرفت الهی بردارند.

در پاسخ به این نیاز مهم و ضروری، طرح تدوین مصحف ویژه‌ی ترجمه، تدبیر و تفسیر قرآن کریم با عنوان «**ذکر مبارک**» توسط مؤسسه‌ی فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین پی‌ریزی شد. این کار با استفاده از تجارب اساتید ترجمه و تفسیر و پس از آزمون طرح‌های گوناگون در خصوص آموزش تفسیر و تدبیر قرآن، آغاز گردید که به فضل الهی، حاصل این تلاش‌ها در قالب ۶ جلد تقدیم عاشقان کلام وحی می‌گردد.

مخاطبان این اثر، عموم مشتاقان معارف قرآنی و به ویژه حافظان قرآن می‌باشند که آشنایی ابتدایی با زبان عربی دارند و به دنبال توسعه تعمیق آشنایی با زبان قرآن و آموختن ترجمه و مفاهیم آن هستند. تأکید می‌گردد که هدف مورد نظر از این کتاب، آن است که مخاطبان توانایی مطالعه یک دور ترجمه و تفسیر قرآن را در کنار تلاوت آن به دست آورند تا زمینه برای توسعه بیشتر معارف قرآنی در آینده نیز فراهم گردد.

مزایای این اثر

۱. ارائه‌ی مطلوب متن قرآن کریم

در این اثر تلاش شده است تا متن قرآن به گونه‌ای طراحی شود که حداکثر کارایی را برای عموم مشتاقان تلاوت قرآن فراهم نماید. به همین منظور، تصویری واضح و خوانا از قرآن با رسم‌الخط کم‌علامت مطابق با قرآن‌های رایج ۱۵ سطری در میان صفحه قرار داده شده است تا سبب سهولت تلاوت قرآن برای عموم گردد. هم‌چنین، صفحات فرد و زوج قرآن‌های رایج، در سمت خویش و توضیحات مربوط به آن در صفحه‌ی مقابل گنجانده شده است. این کار موجب شکل‌گیری بهتر و دقیق صفحات در ذهن حافظان قرآن می‌گردد.

۲. ترجمه‌ی گویا و روان آیات قرآن

به سبب سهولت درک مطلب و آشنایی اجمالی مخاطبان با فضای کلی آیات، بخش ترجمه‌ی آیات، به صورت مجزا و با قلمی خوانا آورده شده است. ترجمه‌ی برگزیده این اثر نیز، ترجمه حجت الاسلام والمسلمین «استاد حسین انصاریان (زید عزه)» می‌باشد که به جهت گویایی و روانی مطلب، با استقبال چشمگیر فراگیران مفاهیم قرآنی مواجه شده است.

۳. ترجمه و توضیح واژگان دشوار

افزون بر ترجمه‌ی کل آیات، واژگان دشوار هر صفحه نیز در بخش جداگانه ذکر گردیده است. سعی نگارندگان بر این بوده است که در بیان معانی واژه‌ها، معنای اصلی ریشه و رابطه‌ی آن با معنای خاص این واژه نیز بررسی شود و به همین جهت در برخی موارد، ابتدا معنای ریشه درون پرانتز آمده و پس از آن، معنای واژه‌ی مورد نظر ذکر شده است. مطالب این بخش، علاوه بر تفاسیر معتبر، از سه منبع «التحقیق فی کلمات القرآن الکریم»، «قاموس قرآن» و «مفردات الفاظ القرآن الکریم» استخراج شده است.

۴. توضیح مختصر و ذکر نکات برجسته‌ی آیات

بخش «نکات تفسیری» به بیان نمای کلی آیات، شأن نزول، ارتباط آیات، بیان روایات تفسیری و تبیین تنگناهای فهم آیات اختصاص یافته است؛ به گونه‌ای که با مطالعه‌ی این بخش، عمده‌ی نیاز مخاطبان در مراجعه به تفاسیر مفصل، برطرف می‌گردد. از آن جا که تلاش شده است در این بخش، نهایت اختصار و دقت در کوتاهی و رسایی مطلب لحاظ گردد، لذا مَصْرَنَه پیشنهاد می‌شود قرآن پژوهان گرامی، پس از بررسی واژگان دشوار و خواندن ترجمه آیه، به این بخش مراجعه و به دقت آن را مطالعه نمایند. مطالب این بخش عمدتاً از تفاسیر گران سنگی چون المیزان، نمونه، تسنیم (با توجه به این که مجلدات مرتبط با سوره‌های این جلد هنوز چاپ نشده است، از متن درس‌های حضرت آیت الله جوادی آملی که در سایت ایشان قرار داده شده است، بهره بردیم. پس مراد از «تسنیم» در این جلد از «ذکر مبارک» درس‌گفتارهای ایشان است، نه مجلدات چاپ شده «تسنیم».)، مجمع البیان، نورالثقلین، نور و کوثر گردآوری شده است که به جهت رعایت اختصار و سازگاری با سطح علمی مخاطبان، پس از تغییر، تصرف و جمع‌بندی ارائه شده است. اگر چه مطالب مندرج در این کتاب، مورد اتفاق مفسران بوده و از بیان اقوال شاذ خودداری شده

است؛ با این وجود، به جهت رعایت اصل استناددهی، تلاش شده تا نزدیک ترین منبع به مطلب تفسیری مذکور، در پایان هر مطلب ذکر شود. گفتنی است از آنجا که مطلب مذکور از مطالب ذیل آیه یا واژه‌ی مورد بحث برگزیده شده است، تنها به نام اختصاری منبع اشاره و از ذکر دقیق جلد و صفحه خودداری شده است. همچنین، به مناسبت روایات فراوانی در کتاب نقل شده است که در غالب موارد، آدرس دقیق آن‌ها ارائه شده است. برای اطلاع از مجموعه منابع لغوی، تفسیری و روایی به جدول انتهای کتاب مراجعه فرمایید.

۵. گزینش پیام‌های کلیدی و کاربردی

خلاصه‌ای از مهم‌ترین پیام‌های کاربردی و زندگی‌ساز و نیز نکات برجسته‌ی کلیدی - که امکان طرح آن در بخش توضیحات وجود نداشت - در این قسمت آورده شده است. به جهت رعایت اختصار، از ذکر منبع در این بخش خودداری کردیم. بخش عمده این پیام‌ها از «تفسیر نور» گزینش شده است. هم‌چنین در پاره‌ای از موارد، از اشعار حکیمانه و پرمحتوا - که نقش بسزایی در ماندگاری پیام اخلاقی و تربیتی آیات قرآن دارد - بهره جسته‌ایم. این اشعار لزوماً به محتوای آیه اشاره ندارد؛ بلکه ممکن است به یکی از موضوعات مطرح در آن اشاره کند.

۶. طرح سؤالات پژوهشی

یکی از ویژگی‌های هر کتاب آموزشی، طرح سؤال و فعالیت‌های پژوهشی برای آن دسته از مخاطبانی است که جویای مطالب بیشتر و عمیق‌تری می‌باشند. به همین منظور، در پایان هر صفحه، چند سؤال پژوهشی مطرح گردیده است تا هم به عطش مشتاقان جویای مطالب علمی پاسخ دهد و هم با ایجاد سؤال در ذهن مخاطبان، ایشان را به تحقیق، تدبّر و تعمیق اندوخته‌های قرآنی تشویق نماید.

سخنی با مربیان

رعایت نکات زیر در بهبود روش آموزش مربیان عزیز تأثیر بسزایی خواهد داشت:

۱. مطالب هر صفحه از قرآن برای یک جلسه آموزشی تنظیم شده است. بنابراین، از فراگیران بخواهید که پیش از ورود به کلاس، متن قرآن، را به دقت تلاوت نموده و واژگان آن صفحه را به خاطر بسپارند.
 ۲. بنای مؤلفان این کتاب آموزشی، بر آموزش مطالب اساسی و مهم است، بنابراین، اگر چه بالاتر بودن سطح اطلاعات اساتید نسبت به مطالب، پسندیده و لازم است، ولی جز در موارد ضروری از بیان مطالب پیچیده یا طرح مفصل اقوال مفسران خودداری فرمایید. البته ممکن است که برخی مطالب، نیازمند توضیح بیشتر توسط مربی باشد.
 ۳. در ابتدای کلاس، آیات هر صفحه با استفاده از شیوه‌های متنوع (استماع تلاوت، ترتیل خوانی استاد، هم‌خوانی، و...) تلاوت شود.
 ۴. سپس، پرسش از واژگان صورت گیرد. گاهی برای اطمینان از به خاطر سپاری فراگیران، لازم است یک واژه چندین بار، ولی با فاصله و از افراد مختلف پرسیده شود. در مرحله‌ی بعد، پرسش از ترکیب‌ها و درانتها، پرسش از ترجمه‌ی آیات انجام می‌گیرد.
 ۵. مطرح نمودن توضیحات آیات، حتماً نیازمند ایجاد انگیزش‌آفرینی و طرح سؤال است. مناسب است اساتید بزرگوار متناسب با توضیحاتی که در کتاب آمده است، سؤالاتی را مطرح نمایند و از قرآن آموزان بخواهند لحظاتی نسبت به آن تأمل نمایند، سپس در کنار شنیدن تراوش‌های فکری ایشان، مطالب کتاب را بازگو نموده و در موارد نیاز از روی متن خوانده و توضیح داده شود.
 ۶. بخش پیام‌ها از جذاب‌ترین بخش‌هاست. در صورتی که زمان کافی در اختیار باشد و سطح علمی شاگردان بالا باشد، می‌توانید به جای ارائه‌ی مستقیم پیام، سؤالاتی را مطرح نموده که خود قرآن‌آموزان پیام را به دست آورند.
 ۷. در بخش سؤالات پژوهشی، سؤالات متنوعی مطرح شده است که می‌توانید متناسب با سطح علمی قرآن‌آموزان و نیز منابعی که در اختیار دارند، یک یا چند سؤال را به عنوان تکلیف پژوهشی معین نمایید.
 ۸. پیشنهاد می‌شود که برای هر یک از فعالیت‌ها به خصوص پاسخ به سؤالات پژوهشی، امتیازهایی را در نظر بگیرید، تا بر دقت، نظم و همکاری قرآن‌آموزان بیافزایید و نیز بخشی از نمره‌ی پایانی را بر اساس همین امتیازات اعطا نمایید.
- در پایان تلاش نویسندگان این مجموعه، حجج اسلام سید مهدی هاشمی و حسین صدیقی را ارج نهاده و توفیقات روز افزون ایشان را از خداوند متعال خواستاریم.
- ان شاء الله حاصل این تلاش‌ها گامی مؤثر در راستای ترویج معارف غنی قرآن بوده و یاور ما در روز فقر و نیازمندی باشد. بی‌صبرانه مشتاق دریافت دیدگاه‌ها، انتقادات، و پیشنهادهای شما استادان و قرآن‌آموزان گرامی هستیم.

راه ارتباطی ما برای دریافت پیشنهادات و انتقادات: seddighihosein@gmail.com

و من الله التوفیق

مؤسسه‌ی فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین

شهر مقدّس قم - اردیبهشت ۱۳۹۷

نکات تفسیری

آیه ۳۴: فراموش شدگان: این آیه تأکید دیگری است بر «تناسب مجازات و جرم»؛ چراکه فراموشی روز قیامت، سبب می‌شود خدا آن‌ها را در قیامت به فراموشی بسپارد و از تمام الطافش محروم کند. بدون شک فراموشی برای ذات پاک خداوند که علمش محیط به تمام عالم هستی است مفهومی ندارد، این عبارت، کنایه لطیفی است از بی‌اعتنایی و نادیده گرفتن یک انسان مجرم و گنهگار. [نمونه]

آیه ۳۵: از محبت دنیا تا تمسخر فرستادگان الهی: فراموشی خدا و گرفتار شدن به عذاب الهی، برخاسته از مسخره کردن آیات الهی و فریفته شدن در زندگی دنیایی است. اصولاً «غرو» و «استهزا» از یکدیگر جدا نیستند؛ چراکه افراد مغرور و خودبرتربین، غالباً به دیگران با چشم حقارت نگریسته و آن‌ها را به باد استهزا می‌گیرند، سرچشمه اصلی غرور نیز قدرت، ثروت و پیروزی‌های گذرا و موقت دنیایی است که افراد کم‌ظرفیت را چنان غافل می‌سازد که حتی برای دعوت فرستادگان الهی نیز کمترین ارزشی قائل نخواهند شد و تنها دست به تمسخر می‌زنند. [نمونه]

آیه ۳۶: سپاس تنها برای یگانه پروردگار: «رَبِّ» به معنی مالک و مدبّر است، بنابراین، هر خیر و برکتی از ناحیه ذات پاک اوست؛ به همین دلیل، تمام ستایش‌ها نیز به او باز می‌گردد. در این آیه، یک بار می‌فرماید: پروردگار آسمان‌ها، بار دیگر پروردگار زمین و سرانجام پروردگار همه جهان هستی و جهانیان، تا اعتقاد به ارباب انواع و خدایان مختلفی را که برای موجودات گوناگون قائل بودند درهم بکوبد و همه را به سوی توحید ربوبی دعوت کند. [نمونه، المیزان]

سیمای سوره احقاف: سوره‌ی احقاف آخرین سوره از سوره‌های حوامیم است که با «حم» آغاز می‌شوند. [نمونه] تمام این سوره به جز دو آیه‌ی ۸ و ۱۰- که در آن اختلاف شده- در مکه نازل شده است. غرض این سوره انداز مشرکانی است که دعوت ایمان به خدا و رسولش و نیز دعوت به معاد را رد می‌کردند. در این انداز، سخن از عذابی دردناک است که در برابر انکار اندازها و روی گردانی از آن‌ها بدان دچار خواهند شد؛ به همین دلیل، خداوند سوره را با اثبات معاد آغاز نموده (ر.ک: آیه ۳) و تا پایان سوره نیز بارها از آن یاد نموده است. (ر.ک: آیات ۲۰، ۱۷، ۲۴ و ۲۵) افزون بر این، مباحث دیگری هم در این سوره مطرح شده است: ۱. براهین یگانگی خداوند و نبوت پیامبران؛ ۲. اشاره‌ای به هلاکت اقوام گذشته و قریه‌های پیرامون مکه؛ ۳. ایمان آوردن طایفه‌ای از جثیان به پیامبر اکرم ﷺ و انداز قوم خویش پس از بازگشت از محضر آن حضرت. [المیزان]

فضیلت تلاوت: از پیامبر اکرم ﷺ نقل شده است که: «هرکس سوره‌ی احقاف را قرائت کند، خداوند به تعداد هر ریگ، در دنیا ده حسنه می‌دهد و ده گناه از او محو می‌شود و ده درجه به درجات او افزون می‌گردد». از امام صادق (ع) نیز روایت شده: «هرکس در هر شب یا هر روز جمعه سوره‌ی احقاف را قرائت نماید، خداوند ترس و اضطراب دنیا را از او برداشته و از وحشت روز قیامت در امان می‌دارد». [مجمع]

آیات ۲ تا ۵: روی‌گرانی مشرکان از حقانیت آفرینش: اشاره به نزول قرآن از ناحیه‌ی خداوند عزیز و حکیم (آیه ۲)، در حقیقت به عنوان مقدمه استدلال بر اثبات توحید و روز جزاست، آنگاه چنین استدلال می‌نماید: ۱. آفرینش آسمان و زمین مورد پذیرش همگان هست؛ ۲. این آفرینش همراه با حق بوده است و

بدون آن نمی‌تواند باشد؛ ۳. از سویی، آفرینش حق، اگر جزا در پی آن نباشد، بیهوده خواهد بود؛ پس روز جزا حق است. در حالی که کافران از انداز عذاب روز بعثت که وعده‌ای به حق است، روی‌گردانند. [التحریر]

آیات ۴ و ۵: گمراه‌ترین مردم: در آیات گذشته سخن از آفرینش آسمان‌ها و زمین در میان بود که همه این‌ها از خداوند عزیز و حکیم است، لازمه این سخن آن است که جز او معبودی در جهان نیست؛ چرا که تنها کسی شایسته عبودیت است که خالق و مدبّر عالم باشد، و این دو در ذات پاک او جمع است. مشرکان اقرار داشتند که تنها خالق هستی خداوند است، اما تدبیر هستی را به بت‌ها استناد می‌دادند. اما از آنجایی که خلقت از تدبیر جدا نیست، به ناچار آنکه مدبّر است باید سهمی از خلقت هم داشته باشد. از این رو، خداوند به پیامبر ﷺ دستور می‌دهد تا از مشرکان بپرسد که خدایان شما در تمام آسمان‌ها و زمین چه موجودی خلق کرده‌اند؟ و چه شراکتی داشته‌اند؟ شما که قبول دارید بت‌ها هیچ‌گونه دخالتی در آفرینش هستی ندارند، با این حال چگونه برای حل مشکلات یا جلب برکات دست به دامن بت‌های بی‌خاصیت می‌شوید؟! و اگر می‌گویید آن‌ها شراکتی در آفرینش داشته‌اند، کتابی از کتب آسمانی پیشین که گفتار شما را تصدیق کند، یا آثاری علمی از علمای گذشته که گواهی بر این معنا دهد برای من بیاورید، تا نشانی از راست‌گویی شما باشد. بنابراین، جمله «أُرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ...»، اشاره به دلیل عقلی، جمله «إِثْنُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هَذَا»، اشاره به وحی آسمانی و تعبیر به «أَثَارَةٌ مِّن عِلْمٍ»، اشاره به سنت انبیای گذشته و اوصیای آنان یا آثار دانشمندان پیشین است. [المیزان، نمونه] امام باقر (ع) در تفسیر این آیه فرمود: «مراد از «کتاب»، تورات و انجیل و مراد از «أَثَارَةٌ مِّن عِلْمٍ»، علم جانشینان پیامبران است. [کافی، ج ۱، ص ۴۲۶]

آری، چنین افرادی گمراه‌ترین انسان‌ها و دلیل گمراهی آن‌ها دو چیز است: ۱. پرستش معبودهایی که قدرت استجابت نیازها و دعاهای آن‌ها را تا برپایی قیامت (تا ابد) ندارند و پاسخ نمی‌دهند؛ ۲. قدرت شنیدن سخنان آن‌ها را نداشته و از دعا و ندای آن‌ها غافلند. [نمونه] از اینکه خداوند در مورد بت‌ها، کلمه‌ی غفلت را به کار برده است، نشان می‌دهد که حتی جمادات نیز دارای شعور هستند؛ از این رو، در آیه‌ی بعد، از دشمنی آن‌ها در روز قیامت نسبت به پرستش‌گران‌شان سخن گفته است. [المیزان]

پیام‌ها

۲. نزول قرآن از سوی خداوندی است که سرچشمه‌ی عزّت و حکمت است؛ بنابراین، برنامه‌ها و دستورات آن، فرد و جامعه را به سوی عزت و استواری سوق می‌دهد: «تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ»

۳ و ۴. استقامت و پایداری، شرط اساسی تبلیغ است؛ حتی پس از اعراض کفّار نیز دست از تبلیغ برندارید: «عَمَّا أَنْذَرُوا مُعْرِضُونَ... قُلْ أَرَأَيْتُمْ...»
۵. انحرافات فکری و اعتقادی، بالاترین انحرافات بشر است: «مَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا...»

سوالات پژوهشی

۱. ترکیب «سَيِّئَاتٍ مَا عَمِلُوا» (۳۳) را از نظر ادبی و معنایی تحلیل کنید. (المیزان)
۲. عبارت «قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِّن دُونِ اللَّهِ أُرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ» (۴) را ترکیب و ترجمه نمایید.
۳. مراد از «الَّذِينَ كَفَرُوا...» در آیه سوم و نیز مراد از کفر را بیابید؟ (المیزان)

۳۳. **حَاقٌ** (حقیق: احاطه کردن و فراگرفتن): احاطه کرد. فراگرفت.

۳۴. **نَنْسَأُكُمْ** (نسیان: فراموشی): شما را فراموش می‌کنیم. (برخی «کاف» در «گما نسیئکم» را مفید تعلیل می‌دانند، نه تشبیه. ازک: التحریب)

مَأْوَاكُم: (مأوی: جایگاه): جایگاهتان.

۳۵. **اتَّخَذْتُمْ** (اتَّخَذَ: اعتماد کردن بر چیزی که شخص به آن دلگرم باشد): گرفتید.

هَزُّوْا: مسخره کردن در پنهان، ریشخند زدن.

غُرَّتْكُمْ (غَرَّ: غرور فریب دادن): فریبتان داد.

لَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ: عذرشان پذیرفته نمی‌شود، از آنان خواسته نمی‌شود [که برای به دست آوردن خشنودی خدا] عذرخواهی کنند. («عُتِبَ»، به معنای رضایت پس از ناراحتی و خشم و «اسْتِعْتَابَ»، به معنای «طلب عُتِبَ» است، یعنی: درخواست رضایت و خشنودی پس از ناراحتی التحریب) که غالباً با عذرآوری همراه است.

۳۷. **الْكِبْرِيَاءِ** (مصدر سمعی از کبر): عظمت و بزرگی.

۳. **أَجَلٌ**: زمان معین، آخر مدت.

مُسَمًّى: نامبرده شده. (عطف «أَجَلٍ مُّسَمًّى» بر «بِالْحَقِّ»، عطف خاص بر عام است. التحریب)

مُعْرَضُونَ (جمع مُعْرَضٍ): روی‌گردانان.

۴. **أَرَأَيْتُمْ** (رأی: دیدن، دانستن): چه می‌بینید؟ چه می‌گویید؟ (یک پرسش کنایی است. کنایه از معنای «أَخْبِرُونِي: به من خبر دهید»)

أَزْوَنِي: به من نشان دهید.

شَرِكٌ: مشارکت.

إِنْتُونِي (= اِنْتُونُوا + نون وقایه + ی؛ اِنْتَان: آمدن؛ اَنِي: آوردن): برای من بیاورید.

أَثَارَةٌ (اثر: نشانه، باقیمانده): بازمانده‌ای.

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٣﴾
 وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسَأُكُمْ كَمَا نَسَيْتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ
 وَمَا لَكُمْ مِنْ نَصْرِينَ ﴿٣٤﴾ ذَلِكَ بِأَنكُمْ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا
 وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ
 ﴿٣٥﴾ فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾
 وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

آیاتها

سُورَةُ الْاٰحْقَافِ

۳۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَمَّ ﴿١﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ
 كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ
 دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ
 ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ
 صَادِقِينَ ﴿٤﴾ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ
 لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَفِلُونَ ﴿٥﴾

در آن روز همه اعمال بدی که مرتکب شده‌اند، برای آنان آشکار می‌شود و عذابی که همواره آن را مسخره می‌کردند، وجودشان را احاطه می‌کند. (۳۳) و [به آنان] گویند: امروز شما را از لطف و رحمت خود محروم می‌کنیم، همان گونه که شما [در دنیا] دیدار امروزتان را از یاد بردید، و جایگاهتان آتش است و شما را یار و یاورى نخواهد بود. (۳۴) این [عذاب] برای این است که شما آیات خدا را به مسخره گرفتید و زندگی دنیا شما را فریفت؛ پس امروز نه آنان را از آتش بیرون می‌آورند و نه از آنان می‌خواهند که [برای به دست آوردن خشنودی خدا] عذرخواهی کنند. (۳۵) نهایتاً همه ستایش‌ها مخصوص خداست که پروردگار آسمان‌ها و پروردگار زمین و پروردگار جهانیان است؛ (۳۶) و کبریایی و عظمت در آسمان‌ها و زمین ویژه اوست، و او توانای شکست‌ناپذیر و حکیم است. (۳۷)

به نام خدا که رحمتش بی‌اندازه است و مهربانی‌اش همیشگی * حم (۱) این کتاب نازل شده از سوی خدای توانای شکست‌ناپذیر حکیم است. (۲) ما آسمان‌ها و زمین و آنچه را میان آن دو تا است، جز به حق و تا سرآمدی معین نیافریدیم، و کافران از آنچه بیمشان داده‌اند روی گردانند. (۳) [به مشرکان] بگو: به من خبر دهید [و نشانم دهید] معبودانی که به جای خدا می‌پرستید چه چیزی از زمین را آفریده‌اند یا مگر آنان را در آفرینش آسمان‌ها مشارکتی است؟ اگر راستگو هستید کتابی پیش از این قرآن یا بازمانده‌ای از دانش استواری [که ادعای شما را تصدیق کند] برای من بیاورید؛ (۴) چه کسانی گمراه‌ترند از کسانی که به جای خدا معبودانی را می‌خوانند که تا روز قیامت پاسخشان را نمی‌دهند و آنان از خواندنشان بی‌خبرند؟ (۵)

وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴿٦﴾
 وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بِيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا
 جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ
 فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَىٰ
 بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٨﴾ قُلْ مَا كُنْتُ
 بِدَعَا مِنَ الرَّسُولِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفَعَّلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا
 مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ
 عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ
 فَأَمَنْ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَ
 الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ
 لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ وَ مِنْ قَبْلِهِ
 كِتَابُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانًا عَرَبِيًّا
 لِيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا
 رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾
 أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

٦. حُشِرَ (حَسْر: گردآوری، کوچ دادن اجباری): گرد آورده شد.

٧. تُتْلَى (تلاوت: تبعیت و از پی رفتن): خوانده می‌شود، تلاوت می‌گردد.

بَيِّنَاتٍ (جمع بَيِّنَة): دلیل‌های روشن.
 لِلْحَقِّ: درباره حق [آیات قرآن]. («لام» در آن، به معنای تعلیل است: «لأجل الحق» [التخفيف])

٨. أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ (افتراء: دروغ بستن و چیزی از خود درآوردن): بلکه می‌گویند: آن کتاب را به دروغ بافته است. («ام»، منقطعه است و پرسش انکاری است. [الجدول])

تُفِيضُونَ فِيهِ (فَيْض: لبریز شدن، جاری شدن؛ إفاضة: وارد شدن در کاری): وارد آن می‌شوید، بدان می‌پردازید. (جمله «هُوَ أَعْلَمُ...» تعلیل ماقبل است [الجدول] یا بدل اشتمال از جمله «فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا» [التحريك])
 شَهِيدًا: گواه، گواه‌دادن. («شهِيدًا»، از نظر معنایی فاعل «کفی» است.)

٩. بِدَعَا (بَدَع: ایجاد و خلق به صورت ابتکاری): نوظهور، نوپدید.

مَا أَدْرِي (دَرَى: معرفت، دانستن): نمی‌دانستم.
 مَا يُفَعَّلُ بِي: با من چه خواهد شد. («ما» استفهامیه و مبتدا و «يُفَعَّلُ بِي» خبر آن است. ممکن است موصوله یا نکره موصوفه باشد. [رک: الجدول])

١١. مَا سَبَقُونَا (سَبَق: تقدم، پیش افتادن در راه): بر ما پیشی نگرفته بودند.

إِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ: چون به وسیله‌ی آن هدایت نیافتند.
 إِفْكٌ: هر چیزی که از مسیر درستش منحرف شده است، دروغ.

١٢. بُشْرَى (بَشْرَه: چهره): مایه‌ی بشارت، مژده، چیزی که انسان را چنان خوش حال می‌کند که آثار خوشی در چهره آشکار می‌شود.

و هنگامی که مردم را [در قیامت] جمع کنند [معبودانشان] با آنان دشمن باشند و عبادت کنندگانشان را انکار کنند، (٦) چون آیات روشن ما را بر آنان بخوانند، کافران درباره‌ی حقی که به سویشان آمده می‌گویند: این جادویی است آشکار. (٧) بلکه می‌گویند: این قرآن را از نزد خود ساخته و به خدا نسبت داده است. بگو: اگر آن را از نزد خود ساخته و به خدا نسبت داده باشم [و خدا بخواهد برای این کار مرا به عذابی سخت گرفتار کند] شما نمی‌توانید برای من چیزی از عذاب خدا را دفع کنید، خدا به باطلی که در آن فرو می‌روید [و آن طعنه زدن به قرآن و جادو خواندن آن است] دانتر است، و کافی است که خدا میان من و شما گواه باشد، و او بسیار آمرزنده و مهربان است. (٨) بگو: از میان فرستادگان خدا فرستاده‌ای نوظهور نیستم [که گفتار و کردارم مخالف گفتار و کردار آنان باشد، بلکه به من هم چون آنان وحی می‌شود] و نمی‌دانم با من و شما [در دنیا و آخرت] چه خواهد شد، من فقط از آنچه به من وحی شده پیروی می‌کنم، و من جز بیم دهنده‌ای آشکار نیستم. (٩) بگو: به من خبر دهید که اگر این قرآن از ناحیه خدا باشد و شما به آن کفر ورزیده و شهادی هم از بنی اسرائیل به مانند آن [که تورات واقعی و تصدیق کننده قرآن است] شهادت داده باشد [که همان طوری که تورات وحی خداست، قرآن هم وحی خداست و پس [از شهادتش به قرآن] ایمان آورده باشد و شما از ایمان به آن تکبر ورزیده باشید [آیا ستمکار نبوده‌اید؟] بی‌تردید خدا گروه ستمکار را هدایت نمی‌کند. (١٠) و کافران درباره‌ی مؤمنان گفتند: اگر [آیین محمد] بهتر [از آیین ما] بود [آنان در پذیرفتنش] بر ما نسبت به آن پیشی نمی‌گرفتند [بلکه خود ما زودتر از آنان به این کتاب ایمان می‌آوردیم]. و چون [خودشان به خاطر کبر و عنادشان] به وسیله‌ی آن هدایت نیافتند، به زودی خواهند گفت: این یک دروغ قدیمی است. (١١) [چگونه یک دروغ قدیمی است] در حالی که پیش از آن کتاب موسی پیشوا و رحمت بود [و از نزول آن بر پیامبر اسلام خبر داده]، و این قرآن تصدیق کننده [آن] است و به زبانی فصیح و گویاست تا ستمکاران را بیم دهد، و برای نیکوکاران بشارتی باشد. (١٢) بی‌تردید کسانی که گفتند: پروردگار ما الله است، سپس [در میدان عمل بر این حقیقت] استقامت ورزیدند، نه بیمی بر آنان است و نه اندوهگین می‌شوند. (١٣) اینان اهل بهشت‌اند که به پاداش اعمال شایسته‌ای که همواره انجام می‌دادند، در آن جاودانه‌اند. (١٤)